

DISABILITY RIGHTS INTERNATIONAL

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЛЯ СОЦІАЛЬНОГО ВКЛЮЧЕННЯ
Уроки міжнародного досвіду: у відповідь на нагальну потребу захисту
прав дітей з інвалідністю в системі інституційного догляду України

Звіт підготували:

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДЕЙ З
ІНВАЛІДНІСТЮ

ТА

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “КООРДИНАЦІЙНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР
“ТВІЙ ВИМІР”

Автори:

Ерік Метьюз, заступник директора Disability Rights International (DRI)

Ерік Розенталь, виконавчий директор, DRI

Галина Курило, президент ГО “Координаційно-ресурсний центр
“Твій Вимір”

**Здійснено в рамках проекту за підтримки Фонду сприяння демократії
Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з
офіційною позицією уряду США.**

ЗМІСТ

Підсумки та Рекомендації	4
Структура послуг в Україні	10
А. Організація інтернатної системи	11
В. Причини інституціоналізації	12
С. Нестача послуг та реабілітаційних установ	14
Д. Посилення процесів сегрегації урядовими установами та міжнародними донорськими організаціями	17
Е. Планування проведення реформ	18
Роль міжнародних донорів	19
А. Ініціативи, спрямовані на зменшення кількості людей, що перебувають в інтернатних закладах по всьому світу	19
В. Забезпечення недискримінаційного характеру програм реформ щодо людей з інвалідністю	22
Висновки	24
Примітки	26
Додатки	32

Підсумки та Рекомендації

Україна успадкувала з радянських часів систему інтернатних закладів та інших установ для дітей та дорослих з інвалідністю. Існують різні дані, проте відомо, що приблизне число дітей які проживають в різних типах інтернатів становить 82 000 дітей (включно з дитячими будинками-інтернатами, школами-інтернатами та соціальними притулками для людей з інвалідністю).¹ Незважаючи на зменшення населення в Україні, кількість людей в інтернатах зростає по всій країні.² Для дітей з інвалідністю, розміщення в інтернаті може стати воротами до інституціоналізації на все життя. Хоча існує декілька чудових програм проживання дітей з інвалідністю у громаді, такі програми недостатньо розгорнуті, щоб охопити величезну низку потреб дітей з інвалідністю в країні. Більше того, в Україні проживає чимало дорослих з інвалідністю, які знаходяться в інтернатах все життя на території психіатричних закладів, будинків для пристарілих, та інших закладах.

Відірвані від рідних та громади, діти часто стають жертвами насилля, експлуатації та інших порушень прав людини.³ Міжнародний досвід показав, що розміщення в інтернатах у будь-якому віці часто спричиняє погіршення інвалідності. Особливо це стосується дітей, які зазнали психологічних травм внаслідок виховання без сім'ї. З дитинства до підліткового віку, розміщення в інтернатах може призвести до відставання в розвитку та погіршення інвалідності. Навіть у дорослому віці, ізоляція від суспільства призводить до втрати соціального функціонування. Окрім величезних людських втрат внаслідок такої сегрегації, національне інвестування України в установи інституційного догляду є марнотратством цінних ресурсів, які могли б бути використаними на програми проживання у громаді. Велика кількість дітей, яких розміщують в інтернатах, мають родичів. Але ті сім'ї, які хочуть доглядати за дітьми з інвалідністю вдома, часто змушені розмістити дитину в інтернаті, оскільки не отримують допомоги в громаді.

Багато дітей, які потрапляють в інтернати України, не мають інвалідності на момент розміщення в інтернаті. Оскільки будь-яка дитина може отримати інвалідність в результаті проживання в інтернаті, метою цього звіту є розглянути проблеми дітей в інтернатах і з'ясувати чи усі діти, які потрапляють в інтернати, мають інвалідність. В Україні, підставою для розміщення в інтернаті може бути погане здоров'я, зловживання алкоголем або наркотиками, або інвалідність батьків. Також, якщо батьки вдаються до насилля, визнані неадекватними, або вважаються такими, що «покинули» дітей – тоді дитина опиняється в інтернаті. Дітей справді потрібно забирати з

сімей, в яких над ними чинять насилля. Проте багато батьків дуже часто не мають достатньо фінансових ресурсів, медичної допомоги, чи послуг необхідних при інвалідності, щоб самим опікуватися дитиною.

Нова Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (КПІ), ратифікована Україною, визнає, що *всі* люди з інвалідністю мають право жити у суспільстві. Згідно КПІ, держави-учасники зобов'язані забезпечити послуги на рівні громади та надати систему підтримки, щоб зробити можливою інтеграцію у громаду. Зобов'язання урядів щодо впровадження статті 19 Конвенції про права людей з інвалідністю було узагальнено комісаром Ради Європи з прав людини в бездоганній доповіді на тему «Право людей з інвалідністю на самостійний спосіб життя та включення до громади.»⁴ Можливо найважливіше застосування КПІ для української політики і міжнародних донорів - це те, що вона встановлює, що «право на життя в громаді стосується усіх людей з інвалідністю. Незалежно від рівня необхідної допомоги, всі без винятку мають право і заслуговують бути включеними і отримати можливість брати участь в суспільному житті.»⁵

Стаття 32 Конвенції про права інвалідів також зобов'язує міжнародних донорів просувати принципи Конвенції. Міжнародна допомога для підтримки подальшої сегрегації людей з інвалідністю в будь-якому вигляді – в тому числі на будівництво або переобладнання нових інтернатів – суперечить міжнародним принципам Конвенції. Навпаки, міжнародні донори можуть відіграти дуже важливу роль у підтримці розвитку нових послуг у громаді. Можна засвоїти чимало важливих уроків з кращої міжнародної практики в сфері реформування системи обслуговування, яку можна і потрібно включити в зусилля міжнародного розвитку.

Рекомендації для Уряду України

Для виконання своїх зобов'язань відповідно до міжнародного права, Україна повинна вжити негайних заходів для планування реформування системи обслуговування людей з інвалідністю, щоб досягнути повної інтеграції дітей і дорослих з інвалідністю у громаду. Україна може врахувати уроки міжнародного досвіду в плануванні стратегічного реформування.⁶ Враховуючи ці джерела, DRI рекомендує:

1. Підтримати сім'ї з дітьми з інвалідністю, для збереження сім'ї, запобігання новим розміщенням дітей в інтернати та забезпечити повне включення в життя громади; розвивати і відтворювати успішні моделі догляду в громаді для дітей з інвалідністю та їхніх сімей;

2. Розвивати прийомне батьківство (або заміну на сімейні форми виховання), щоб всі діти могли жити в сім'ях та в громаді; сюди потрібно включити кризову прийомну сім'ю для дітей, яких потрібно якнайшвидше забрати з насильницьких сімей;

3. Встановити мораторій на розміщення дітей в інтернатах – DRI закликає до встановлення мораторію на розміщення дітей в інтернатах як стратегію для усунення інтернатів для дітей.⁷ ЮНІСЕФ дотримується такого підходу до певної міри, оскільки відповідно до «Керівних принципів щодо альтернативного догляду за дітьми» прийнятих ООН, мораторій встановлено лише на розміщення дітей віком 0-3 роки. Комісар Ради Європи з прав людини зайняв категоричнішу позицію, та пропонує впровадити політику, згідно з якою людей з інвалідністю будь-якого віку не розміщуватимуть в інтернатах.⁸ DRI пропонує негайно впровадити мораторій на розміщення дітей в інтернатах та планує створення підтримки у громаді, щоб розширити мораторій на розміщення в інтернатах людей з інвалідністю різного віку.

4. Надати відповідну освіту та забезпечити повне включення дітей з інвалідністю на всіх рівнях загальної освіти.

5. Забезпечити підтримку в громаді, програму самостійного проживання для дорослих, в тому числі групові будинки до 4 дорослих з інвалідністю, на національному рівні; особливу увагу потрібно звернути на підтримку дітей-випускників інтернатів під час їхньої інтеграції у громаду;

6. Спланувати інклюзивну реформу для досягнення повної інтеграції дітей та дорослих з інвалідністю у громаду – національний план інтеграції потрібно скласти, враховуючи джерела фінансування та визначивши дати виконання; такий план можна також застосувати для отримання міжнародної фінансової підтримки. Створення такого плану повинно бути інклюзивним із залученням людей з інвалідністю, членів їхніх родин та груп, що їх представляють.

7. Нагальні кроки. – Планування процесу не повинно сповільнювати нагальні кроки, спрямовані на усунення насильства, недостатній догляд, та нелюдські умови, що існують в інтернатах; хоча будівництво та переобладнання інтернатів потрібно скасувати, згідно міжнародного права, необхідно вжити негайних кроків для захисту від нелюдського та принизливого ставлення, та тортур. Більше того, чимало бюджетних кроків, які б знизили сегрегацію дітей з інвалідністю від суспільства, можна зробити вже зараз.

8. Створити незалежний механізм для контролю та впровадження захисту прав дітей та людей з інвалідністю в інтернатах та програмах проживання у громадах. Згідно статті 16 КПІ, потрібно впроваджувати програму захисту та попередження насильства серед вразливого населення відповідно до віку та статі.

Звіти DRI з інших країн надають детальні стратегічні рекомендації, які можна адаптувати до ситуації в Україні. А саме, це детальні рекомендації щодо інтеграції за умов відсутності фінансування для впровадження реформ.⁹ Такі звіти можна знайти на сайті DRI www.DRIadvocacy.org.

Рекомендації для міжнародних фондів

Міжнародна допомога є дуже необхідною, щоб допомогти Україні вирішити нагальні питання дітей, які відділені від суспільства та утримуються в інтернатах країни.¹⁰ Міжнародні донори мають досвід відбудови занедбаних інтернатів в Україні та інших країнах. Щоб не повторювати старих помилок, міжнародні програми підтримки повинні допомагати дітям уникнути розміщення в інтернатах та допомогти залишитися в сім'ї. Програми підтримки повинні підтримати право людей з інвалідністю на інтеграцію в громаді.

- **Надати фінансування Україні для вирішення термінових та нагальних проблем захисту прав дітей та людей з інвалідністю які утримуються в інтернатах країни.** Враховуючи цінні уроки засвоєні з міжнародного руху

захисту прав людей з інвалідністю, американські та європейські донори повинні надати технічну підтримку урядам у плануванні реформ та підтримку місцевим організаціям, які займаються адвокацією для вирішення цих нагальних питань.

- **Заборонити використання матеріальної допомоги спрямованої на просування сегрегації** через спорудження або підтримку інтернатів, психіатричних закладів, чи інших установ для людей з інвалідністю. ЄС прийняв інструкції щодо фінансування стабілізаційних програм країн-членів ЄС, що слугують моделлю для міжнародних донорів. Згідно цих інструкцій, заборонено фінансувати сегрегаційні заклади.¹¹ Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) веде цінну політику з питань інвалідності, згідно якої дискримінація щодо людей з інвалідністю суворо заборонена. Проте така політика не має чіткої заборони щодо використання державного фінансування США на будівництво та відбудову сегрегаційних закладів для людей з інвалідністю, інтернатів, психіатричних лікарень, та інших закладів. Агентству США з міжнародного розвитку варто було б чіткіше прописати умови своєї політики.
- **Проявити ініціативний підхід** в допомозі під час перехідного періоду від інтернатних закладів до життя в громаді, щоб просувати цей процес в Україні як модель для міжнародних донорів, яка повинна діяти у всьому світі. ЄС визначив, які ініціативні підходи є необхідними, щоб вирішити проблему сегрегації в установах. Хоча підтримка в громаді може бути економнішою, аніж утримання системи опіки, вона потребує додаткових витрат під час перехідного періоду від інтернатних закладів до життя в громаді. У 2014, Європейський Союз виділив фіксований відсоток від загальної суми матеріальної допомоги на захист вразливих соціальних груп, і чітко визначив необхідність того, щоб ці кошти було спрямовано на зменшення інтернатів та створення альтернативних послуг у громадах.¹² План дій з питань інвалідності ЄС у 2010-2012 роках називав деінституціоналізацію – пріоритетним напрямком дій.¹³
- **Забезпечити включення в громаду дітей та дорослих з інвалідністю** з перших кроків життя у громаді і пізніше, в межах України та в інших країнах.

Засвоєні уроки – важливість включення у громаду під час допомоги в час економічної кризи

В час економічної кризи, проблеми людей з інвалідністю часто не беруться до уваги. Проте саме зараз розробляюся та втілюються найбільші та

найдалекоглядніші міжнародні програми допомоги. Такі програми матимуть значні наслідки в країні протягом подальших років. Хоча час політичної та економічної кризи видається не надто сприятливим, щоб займатися проблемами людей з інвалідністю – насправді саме зараз потрібно приділити найбільше уваги цим питанням.¹⁴

Уроки Грузії можуть стати корисним для України. Після війни між Росією та Грузією, Сполучені Штати надали велику матеріальну допомогу Грузії у розмірі 1 млрд. доларів. Фінансова допомога від Сполучених Штатів надала цінну підтримку Грузії на втілення амбіційної програми деінституціоналізації і майже всі інтернати в країні було закрито. Було створено велику систему підтримки у громаді, в тому числі прийомних сімей та групових будинків. Незважаючи на ці важливі досягнення, проблеми дітей та дорослих з інвалідністю залишилися поза увагою. Не було створено достатньої підтримки для переходу до життя у громаді. Замість того, щоб закрити заклади для дітей та дорослих з інвалідністю, деякі з цих установ було розширено та посилено. Звіти DRI застерігають про небезпеку такого підходу. Щоб довідатися більше, читайте ***Left Behind: The Exclusion of Children and Adults with Disabilities from Reform and Rights Protection in the Republic of Georgia*** (2013).

Модель програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Грузії - Агентство США з міжнародного розвитку нещодавно профінансувало нову програму в Грузії, що показує як підтримка громадського представництва людьми з інвалідністю у співпраці з активістами захисту прав людини може сприяти повній інтеграції у суспільстві. Програма USAID також надає технічну підтримку уряду Грузії щодо критеріїв для програм на рівні громади для дітей з інвалідністю. В наступні декілька років ця програма USAID може стати моделлю того як міжнародна підтримка може допомогти забезпечити повне інтегрування у спільноту усіх дітей з інвалідністю.

Структура послуг в Україні

Відповідно до даних ЮНІСЕФ, у 2012 році, принаймні 82 000 дітей в Україні відірвані від суспільства та утримуються в інтернатах або школах-інтернатах.¹⁵ За даними інших активістів, приблизно 200 000 дітей знаходяться в інтернатах.¹⁶

Дані наведені вище суперечать офіційній статистиці уряду України, згідно якою в інтернатах України проживає 28 619 дітей станом на 2013 рік.¹⁷ Відповідно до даних ЮНІСЕФ, кількість людей в інтернатах збільшилася за останні роки. Хоча загальна кількість дітей в інтернатах начебто зменшується, кількість населення в країні також зменшується – в результаті чого збільшується співвідношення дітей в інтернатах до загальної кількості населення.

Збільшення кількості дітей в інтернатах України

	2000	2012	Зміна у відсотках
Населення України*	49,175,848	45,593,300	зменшення на 7.3 %
Загальна кількість дітей в інтернатах ^	99,100	81,800	зменшення на 17.5%
Співвідношення людей в інтернатах (на 100,000)^	921	1023	збільшення на 11.1%

*Ресурс: Всесвітній банк Індикатори світового розвитку¹⁸

^Ресурс: ЮНІСЕФ База даних TransMonEE 2014, лише громадські установи¹⁹

Значна частина дітей в Українських інтернатах не є сиротами – приблизно 90-98% мають принаймні одного з батьків.²⁰ ЮНІСЕФ повідомляє, що бідність та брак підтримки вразливих сімей залишаються основними причинами епідемії покидання дітей в Україні.²¹ Стигма та дискримінація збільшують ризик для дітей з інвалідністю.

А. Організація інтернатної системи

Серед труднощів розуміння – та реформування – інтернатної політики в Україні є підпорядкування інтернатних структур різним міністерствам. Інтернатна система послуг для дітей в Україні розділена між трьома міністерствами: Охорони здоров'я, Освіти та Соціальної Політики.²² Міністерство Охорони Здоров'я опікується будинками дитини для дітей віком від 0 до 4 років. Будинки дитини є першим кроком для більшості дітей в системі інтернатів України. В них розміщують дітей з різними здібностями та станом здоров'я: дітей в яких немає інвалідності, так і дітей в яких складні форми інвалідності або важкий стан здоров'я.

У віці 4 років, якщо у дитини є прояви інвалідності, її випадок розгляне міждисциплінарна комісія професіоналів, яка називається медико-психолого-педагогічна консультація.²³ Ця консультація майже самостійно приймає рішення стосовно майбутнього дитини, оцінюючи розумовий потенціал дитини і вирішуючи чи дитина здатна навчатися чи ні. Консультація також вирішує чи потрібно дитину розмістити в інтернаті, і якщо так, то якого типу. На практиці, дітей без батьківської опіки завжди відправляють в інтернати у зв'язку з цілковитою відсутністю альтернатив у громаді.

Якщо консультація визнає дитину такою, що здатна навчатися, то її відправляють в інтернати Міністерства Освіти (так звані «спеціалізовані школи-інтернати»). Дітей, яких визнають «нездатними» навчатися, відправляють в інтернати Міністерства Соціальної Політики.

Активісти в Україні повідомляють DRI про те, що процес оцінки забирає приблизно 10 хвилин.²⁴ Директори інтернатів повідомили DRI, що процес оцінки складається з неструктурованих методів тестування розумового розвитку, до прикладу, прохання, щоб дитина збудувала піраміду з блоків або розділила предмети за кольорами. Кожну дитину класифікують за профілями від 0 до 4.

- **0 – відсутність інвалідності** (школи інтернати Міністерства Освіти – за умови відсутності батьківської опіки)
- **1 та 2 - Незначна розумова відсталість** (Міністерство Освіти спеціалізовані школи-інтернати)
- **3 – Помірна розумова відсталість** (“дитина нездатна навчатися” Інтернати Міністерства Соціальної Політики)
- **4 – Тяжка розумова відсталість та/або фізичний розвиток ідентифікують як “дитина, прикута до ліжка.”** (“дитина нездатна навчатися” Інтернати Міністерства Соціальної Політики)

Офіційні представники медико-психолого-педагогічної консультації повідомили DRI, що дітей, фізичний розвиток яких ідентифікують як “немобільні”, автоматично зараховуються до 4 категорії за статусом дитини, яка нездатна навчатися, незалежно від розумової здатності.

Історично так склалося, що інтернати в Україні для дітей з інвалідністю під керівництвом Міністерства Соціальної Політики та Міністерства Освіти було створено з метою сегрегації людей з інвалідністю від суспільства.

Не секрет, що за часів ССРСР люди з інвалідністю були забороненою темою і до них ставилися з презирством. Саме тому інтернати здебільшого розташовані в ізольованих та важкодоступних місцях, закритих від усіх. – Директор, Вільшанський дитячий будинок-інтернат²⁵

Міністерство Соціальної Політики керує 53 інтернатами для дітей, які вважаються нездатними навчатися, по всій країні. Міністерство Освіти керує 46 спеціалізованими школами-інтернатами.²⁶

За словами директорів тих інтернатів, які відвідала DRI, в Україні, в результаті виключного покладання лише на систему інституційного догляду для дітей з інвалідністю, які позбавлені батьківської опіки, розміщення в інтернатах зазвичай закінчується пожиттєвим утриманням в інтернатах.

Якщо людей прийняли в інтернат, то вони залишаються тут решту свого життя. – Директор, Новобілицький психоневрологічний інтернат для чоловіків²⁷

Міністерство Соціальної Політики керує 323 інтернатами (психоневрологічними інтернатами) для дорослих з інвалідністю. Крім того, декілька інтернатів Міністерства Соціальної Політики відкрили “молодіжні відділення” для молодих людей віком від 18 до 35 років. Директори кількох таких інтернатів повідомили DRI, що вони бояться переводити їхніх підопічних до дорослих психоневрологічних інтернатів, і тому відкрили молодіжні відділення, щоб доглядати за молодими людьми.

В. Причини інституціоналізації

В Україні значно легше потрапити в систему інституційного догляду, аніж вийти з неї. Існує кілька шляхів потрапляння в інтернати. Якщо діти народжуються з зоровими або видимими порушеннями від народження, за

словами активістів, доволі часто лікарі переконують матерів віддати дітей до інтернатів, запевняючи, що батькам варто “зосередитися на здорових дітях”, або ж “спробувати ще раз”.²⁸

Батьки, які намагаються виховати дитину з інвалідністю вдома, часто стикаються з безліччю перешкод, і часто відчують, що єдиний вибір – це віддати дитину в інтернат; особливо коли реальність виховання дитини з інвалідністю без підтримки стає психологічно або фінансово неможливою. Такі батьки практично не отримують громадської підтримки, окрім пенсії з інвалідності, яка, за словами батьків, просто мізерна в порівнянні з витратами необхідними для догляду за дитиною з інвалідністю.

Інша частина дітей потрапляє в інтернати, коли вони досягають шкільного віку та проходять оцінку медико-психолого-педагогічної консультації. Із спостережень, DRI робить висновок, що діти класифікуються консультацією як такі, що мають “помірну або тяжку форму інвалідності”, якщо їхні потреби перевищують ресурси батьків, можливості системи освіти або послуг, які надаються у громаді.

Представники українського уряду визнають, що інтернати несправедливо відділяють дітей та дорослих від суспільства, проте продовжують діяти в тому ж напрямку виправдовуючись браком послуг у громаді та неможливістю надати підтримку сім'ям.

Інтернати застаріли. Вони більше не захищають дітей. Вони їх утримують. ...Впровадження програм реабілітації у громаді вирішило б чимало проблем. – Заступник директора, служба у справах дітей, Львівська область²⁹

За словами активістів та директорів інтернатів з якими провела інтерв'ю DRI, в Україні існує лише невелика кількість послуг для допомоги дітям, яким загрожує інституціоналізація. Проте бідні сім'ї не можуть дозволити собі ними скористатися.³⁰

Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю – найбільша материнська організація для сімей, в яких хтось із членів родини має інтелектуальну недостатність, повідомляє, що уряд України оплачує витрати на центри денного догляду лише для 288 дітей із 17 000 в країні. Список бідних та вразливих сімей, які очікують на такі послуги дуже довгий, за оцінками Коаліції, а наявність послуг в сільській місцевості практично відсутня.³¹

Труднощі, з якими стикаються сім'ї з дітьми, стали очевидними для DRI в одному з випадків, за яким з болем довелося спостерігати в інтернаті для дівчат з інвалідністю в Буково, на південному сході України. Представники DRI під час візиту до інтернату в Буково зустріли жінку, яка обіймала маленьку дівчинку та плакала. Вона розповіла, що повинна віддати свою дитину в інтернат оскільки вона мати-одиначка, і не може одночасно працювати та дбати про дитину. Вона сказала, що хотіла доглядати за дитиною, проте не має іншого вибору як залишити дитину в інтернаті. Через відсутність денного догляду за дітьми з інвалідністю у громаді, вона не має можливості виховувати дитину вдома. За словами матері, лікарі порадили віддати дитину в інтернат, кажучи, що там їй буде краще, ніж з мамою.

Такі сім'ї відчують, що у них немає вибору, окрім як залишити дітей в інтернатах. Серед основних причин, які змушують їх віддавати дітей в інтернати, сім'ї часто називають та скаржаться на немолодий вік батьків, фінансові труднощі, недосвідченість у догляді за дитиною з інвалідністю та проблеми архітектурної доступності.

С. Нестача послуг та реабілітаційних установ

Діти, яких визнано такими, що “нездатні навчатися”, потрапляють в інтернати під керівництвом Міністерства Соціальної Політики, де вони зазнають поширеної дискримінації. На відміну від дітей, яких визнано такими, що “здатні навчатися”, і які отримують спеціальні освітні послуги та обмежене професійне навчання, діти зі статусом “нездатні навчатися” – практично не отримують жодних послуг. Декілька директорів інтернатів, які знаходяться під керівництвом Міністерства Соціальної Політики, розповіли DRI, що діти в їхніх закладах не мають жодної надії на те, щоб знову повернутися у громаду і тому інтернати не ставлять за мету підготувати дітей до самостійного життя.

В кожному інтернаті, який знаходиться під керівництвом Міністерства Соціальної Політики, і які відвідали представники DRI, довелося бачити дітей, які погойдувалися та вдарялися або кусали пальці. Така поведінка, яка супроводжується тілесними ушкодженнями, є результатом розміщення в інтернатах, в середовищі з недостатнім людським контактом та через відсутність стимуляції. В декількох інтернатах, представникам DRI довелося бачити кімнати, в яких діти різного віку були прикуті до ліжка впродовж майже усього дня, з мінімальною взаємодією з працівниками.

DRI була свідком того, що діти в спеціалізованих школах-інтернатах, які знаходяться під керівництвом Міністерства Освіти, отримують базову освіту та

обмежене професійне навчання. DRI довелося бачити програми з навчання шиттю, столярства, ремесел та складання паперових коробок.

Якщо діти в спеціалізованих школах-інтернатах відстають у навчанні, їх можуть пере-категоризувати та класифікувати як дітей, які “нездатні навчатися”. Дослідники DRI провели інтерв'ю з молодою жінкою в одному з інтернатів, який знаходиться під керівництвом Міністерства Соціальної Політики, і вона розповіла, що її перевели сюди після того як вона не змогла запам'ятати вірш.

Для дітей з певним рівнем інвалідності, майже гарантовано забезпечене переведення в психоневрологічні інтернатами для дорослих з інвалідністю, після виповнення 18 років або 35 (якщо відсутні молодіжні палати).

Незалежно від того, чи дитина розміщена в інтернаті від Міністерства Освіти чи в інтернаті Міністерства Соціальної Політики, активісти повідомляють DRI, що ці інтернати не надають жодних послуг для самостійного життя дітям, які досягли певного віку і повинні покинути інтернат. В небагатьох випадках, підопічні можуть мати батьків або родичів, які попіклуються про них. Проте, в більшості випадків, молодих людей переводять до інтернатів для дорослих, де вони проведуть решту життя.

Директори інтернатів також висловлюють таку стурбованість:

Їм нікуди іти, щойно їм виповниться 18. Єдине місце куди вони можуть потрапити – це ще один психоневрологічний інтернат для дорослих з інвалідністю – Директор, Мирогощанський дитячий будинок-інтернат для хлопчиків ³²

Навіть ті сім'ї, які заберуть їх після того, як дітям виповниться 18, у 80 відсотків випадків повернуть дітей назад до інтернату. – Директор, Білоцерківський дитячий будинок-інтернат ³³

DRI виявила, що багато дорослих в психоневрологічних інтернатах були випускниками спеціалізованих шкіл-інтернатів. Ці діти не отримали підтримки після закінчення школи і тому їх було знову розміщено в інтернатах.

Модельні програми в Україні

Хоча загалом в Україні недостатньо розвинута система послуг в громаді для збереження дітей у сім'ях та утриманні їх за межами інтернатів, таки існують ізольовані моделі відмінної підтримки у громадах, які створені неурядовими організаціями. Однією з програм є програма *Джерело* у Львові. Цю програму було створено за ініціативи членів родин. Вона надає високої якості послуги та освіти для дітей та молодих людей різного рівня інтелектуальної та фізичної інвалідності. Програма надає допомогу більше як 300 дітям та молодим людям з інвалідністю, які проживають зі своїми сім'ями. Програма надає послуги денного догляду для 150 дітей та молодих людей, які беруть участь у щоденних програмах, терапіях раннього втручання та освіти. Кожного дня, автобуси, які належать установі, перевозять дітей, які беруть участь в освітніх центрах та школах. *Джерело* надає потужну модель того, що можна досягнути в рамках інтеграції дітей з різними рівнями інвалідності у громаді в Україні. Варто зазначити, що послуги, які надає *Джерело*, були навіть ефективнішими, якщо б ширша система послуг та освіти була повністю інтегрованою та підтримуючою. Замість надання послуг в окремій школі або центрі громади, варто було б надавати послуги дітям з інвалідністю на рівні загальноосвітніх шкіл та програм громади, які б допомагали всім іншим дітям також.

Існують також інші цінні моделі послуг допомоги дітям в інтернатах, які значно сприяють підтримці інтеграції підлітків та молодих людей у громаді після закінчення інтернатів. Одна з таких програм Універсальна допомога дітям (UAC) в Одесі. Ця програма надає ряд послуг, щоб забезпечити випускників інтернатів навичками необхідними для переходу до незалежного життя. Для дітей з інвалідністю, така програма може допомогти уникнути довічного життя в інтернаті. Проте, так само як *Джерело*, програма Універсальна допомога дітям була б ефективнішою, якщо б ряд послуг, які надаються у громаді, були також спрямовані на людей з інвалідністю. Наприклад, без спеціально обладнаних будинків у громаді для людей з інвалідністю, багато з тих, хто здатні жити самостійно в громаді, досі не мають іншого вибору як повертатися в інтернати для дорослих. Програми такі як Універсальна допомога дітям надають цінні бюджетні послуги, які можуть і повинні бути відтворені по всій країні, тоді коли багато підлітків та молодих людей потребують підтримки.

<http://www.dzherelocentre.org.ua/>

<http://www.uacukrainerelief.org/>

D. Посилення процесів сегрегації урядовими установами та міжнародними донорськими організаціями

Сучасна українська система догляду в інтернатних закладах ґрунтується на думці, що діти та дорослі з інвалідністю є небажаними або небезпечними. З огляду на брак ресурсів та неможливість надання послуг на рівні громади, представники органів влади пояснили DRI, що фактично розміщення дітей з інвалідністю в інтернатних закладах є єдиним виходом у цій ситуації. Проте вибір загальної стратегії як на сучасному етапі, так і за кілька останніх років лише поглиблював використання сегрегаційних практик. Уряд України та міжнародні донорські організації продовжують виділяти значні кошти на збереження, а в окремих випадках, й розширення інституційної системи догляду. В усіх без винятку закладах, в яких побували представники DRI України, нещодавно були проведені ремонтні роботи – дуже часто за сприяння міжнародних донорів. Хоча така фінансова допомога має значний вплив на інфраструктуру закладів, можливості для проведення реабілітації дітей та дорослих з інвалідністю та їх інтеграції в суспільство в українських інтернатних закладах практично відсутні.

Існує кілька ключових чинників, які гальмують процес реформування сучасної української системи інтернатних закладів через особливості фінансової структури. Перш за все, усі інтернатні заклади для осіб з інвалідністю отримують 75% з пенсійного утримання особи.³⁴ Призначення цієї значної суми коштів є обмеженим, і кошти, зазвичай, використовуються для проведення відновних робіт в інституціях. Спеціальний експертний комітет ЄС щодо переходу від інституційної догляду до догляду в громаді у 2009 році з'ясував, що кошти, які виділяються на фізичну інфраструктуру, стають перешкодою на шляху до переходу до догляду в громаді, оскільки влада неохоче закриває заклади, які щойно отримали фінансування.³⁵

Міжнародні донорські організації відіграють важливу роль у відновленні українських інтернатних закладів, хоча в багатьох випадках, така роль є прихованою. Заплутана система регулювання банківської діяльності не дозволяє державним інтернатним закладам безперешкодно відкривати іноземні банківські рахунки для отримання фінансової допомоги від донорів. Як наслідок, більшість міжнародних донорських організацій, які мають на меті допомогти інтернатному закладу, виділяють допомогу місцевій благодійній організації в Україні, яка згодом надасть негрошову допомогу інтернатним закладам, таку як будівельні послуги або закупівлю обладнання. DRI неодноразово встановлювала випадки, коли фінансові питання вирішувалися саме таким чином.

Е. Планування проведення реформ

За останні роки український уряд неодноразово декларував свою підтримку реформаційних ініціатив щодо закриття інтернатних закладів з метою інтеграції дітей з інвалідністю в суспільство. Національний план дій на 2012 рік покликаний підтримати сім'ї та сприяти захисту прав усіх людей, що проживають в громаді. У 2014 році уряд України та Світовий банк підтримали початкові етапи пілотної програми з питань деінституціоналізації в двох областях України. Ця ініціатива ще досі не є реалізованою. Впровадження цієї програми сповільнилося та навіть набуло зворотного характеру в контексті постійних змін в уряді. Політична та економічна нестабільність за останні роки безсумнівно відвернула увагу лідерів уряду від реалізації амбітних планів щодо реформування.

Україна зробила дуже важливий крок, ратифікувавши Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю (КПІ). Стаття 19 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю гарантує право жити у громаді з рівним доступом до послуг та підтримки. Стаття 23 CRPD забороняє розлучати дитину з батьками з причини інвалідності або самої дитини, або одного чи обох батьків. Ратифікація Конвенції передбачає серйозне правове зобов'язання з боку України щодо планування інтеграції до громади усіх дітей.

Існує кілька важливих моделей програм, як допомогти дітям з інвалідністю на рівні громади. Деякі з цих програм є спрямовані на підтримку сімей та запобігання урядової підтримки процесів інституціоналізації. На базі декількох інтернатів, що підпорядковуються Міністерству охорони здоров'я, розпочалося створення денних реабілітаційних центрів з послуг раннього втручання для надання терапії та послуг батькам вразливих дітей. Незважаючи на усю їхню цінність, такі програми підтримки сімей допомагають лише незначній частині населення, яка цього потребує. Необхідним є фінансування для збільшення кількості та розширення таких програм на національному рівні.

Україна ще досі не продемонструвала повну готовність зайнятися вирішенням ключових проблем з порушення прав людини, що стосуються дітей та дорослих з інвалідністю. Якщо теперішні плани повністю втілити в життя, стане можливим закриття певної частини інтернатних закладів. Серйозне реформування вимагає усвідомлення масштабів проблеми, злагоджених дій усіх міністерств та виділення бюджетних коштів, які є необхідними для реалізації обіцянок. У той час коли уряд України несе основну відповідальність за захист прав дітей та дорослих з інвалідністю, міжнародні донори можуть

відіграти важливу роль в заохоченні та сприянні переходу від інституційної системи догляду до догляду на рівні громади.

Роль міжнародних донорів

Ситуація, з якою зіштовхнулася Україна є показовою в контексті глибшої проблеми сегрегації в усьому світі, на яку мають звертати більше уваги організації, що борються за права людини та організації міжнародного розвитку. У всьому світі 10 мільйонів дітей знаходяться в інтернатних закладах.³⁶ Результати досліджень показують, що виховання дітей в інтернатних закладах є небезпечним та стає причиною посилення інвалідності.³⁷ Окрім того, діти, які виростили в інтернатних закладах особливо вразливі до експлуатації, насильства та жорстокого ставлення.³⁸ Замість того, щоб працювати заради сприяння інтеграції в громаду, дуже часто організації міжнародного розвитку поглиблювати проблему. Міжнародна організація захисту прав людей з інвалідністю (DRI) часто фіксувала випадки у всьому світі, коли міжнародна допомога країнам, що розвиваються, не враховувала або свідомо виключала інтереси людей з інвалідністю з програми реформ. Рекомендації DRI ґрунтуються на міжнародних результатах, отриманих за 20 років, і знаходять своє підтвердження у міжнародному законодавстві та численних наукових дослідженнях.

Міжнародний консенсус проти сегрегації дітей: Зважаючи на велику доказову базу небезпек, що становлять інтернатні заклади для дітей, ЮНІСЕФ закликає уряди країн «відмовитися від інституціоналізації» у своєму звіті «Становище дітей у світі 2013».³⁹ Генеральна Асамблея ООН закликає уряди країн «розпочати довготермінове планування відмови від інтернатних закладів для дітей».⁴⁰ Нова Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (КПІ) визначає, що усі діти з інвалідністю мають *право* жити в громаді, а сім'ї мають отримувати усю необхідному допомогу для того, щоб не віддавати дітей.⁴¹

А. Ініціативи, спрямовані на зменшення кількості людей, що перебувають в інтернатних закладах по всьому світу

Незважаючи на міжнародне розуміння небезпек інституціоналізації, кількість **людям, яких розміщують в інтернатних закладах, зростає по всьому світу, і в першу чергу це стосується країн, що розвиваються.**⁴² Уряди країн повинні застосовувати такий підхід, який би забезпечував, що конкретні соціальні програми, які отримують фінансування, сприяють процесу викорінення практики інституційного догляду, який лише посилює сегрегацію

осіб з інвалідністю. Також ці програми мають забезпечувати створення форм догляду на основі громади, які є необхідними для інтеграції в громаду.

- **Виділення ресурсів, спрямованих на сприяння переходу від інституційного догляду до догляду в громаді**

Для міжнародних програм підтримки недостатньо лише сприяти створенню позитивних соціально-орієнтованих програм, які допомагатимуть сім'ям та запобігатимуть соціальному сирітству – **основна допомога має бути спрямована на забезпечення початкових фінансових витрат, необхідних для закриття інтернатних закладів, та влаштування їх мешканців у громадах на основі сімейних форм догляду.** Європейська експертна група щодо переходу від інституційного догляду до догляду в громаді (Експертна група ЄС), створена з ініціативи Європейського Союзу у 2009 році, підкреслює важливість планування початкового вкладення коштів необхідного для закриття інтернатних закладів та відповідно створення альтернативних послуг на рівні громади, стверджуючи, що: **«Ці кошти мають бути включені у бюджети, необхідні для втілення стратегій щодо процесів деінституціоналізації».**

У відповідь на цю проблему, Європейська Комісія виділила фіксований відсоток з їхньої загального бюджету міжнародної допомоги з метою сприяння вразливим соціальним групам, з особливим наголосом на переході догляду осіб з інвалідністю від інституційного до догляду в громаді.⁴³ Інші організації міжнародного розвитку також розпочинають введення таких змін.⁴⁴ Кілька міжнародних та релігійних благодійних організацій відходять від вкладання коштів в інтернати та починають надавати фінансову допомогу сім'ям,⁴⁵ що є менш затратним для догляду дитини, аніж кошти, які необхідні для інституції.⁴⁶ Більшість міжнародних країн-донорів, включаючи США та багато країн-членів ЄС не прийняли таку стратегію.

Експертна група ЄС наголошує, що одночасно із створенням послуг на рівні громади, необхідним є повне закриття інтернатних закладів. Коли є вільні ліжка в інтернатному закладі в процесі програми часткової деінституціоналізації, існує ймовірність розміщення нових мешканців в довготерміновій перспективі.

Саме існування інтернатних закладів заохочує батьків залишати їхніх дітей в таких закладах, не даючи можливості фінансувати ініціативи, які могли би допомогти дітям щасливо зростати в сім'ях та громаді. – Врятуємо дітей⁴⁷

- **Заборона використання міжнародної допомоги для створення та підтримки сегрегаційних інтернатних закладів для осіб з інвалідністю – у відповідності до міжнародного права з питань прав людини**

Міжнародне право з питань людини встановлює право дітей виростати у сім'ї – так само як і право осіб з інвалідністю бути повністю включеними у всі аспекти громадського життя. Стаття 19 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (КПІ) передбачає «... право всі людей з інвалідністю жити в громаді та мати рівні можливості з іншими...»⁴⁸ Згідно з Статею 23 міжнародні програми розвитку повинні забезпечувати виконання цілей Конвенції.⁴⁹ Міжнародне фінансування інтернатів та інших інтернатних закладів прямо суперечить принципам прав людини.

Організації міжнародного розвитку та приватні благодійні фонди можуть та повинні бути частиною вирішення проблеми. **На жаль, багато донорів, які мають добрі наміри, обирають неправильну стратегію та продовжують фінансувати будівництво, ремонтні роботи, обладнання та забезпечення персоналом інтернати по всьому світу.**⁵⁰

Дуже важливо усвідомити небезпеки добрих намірів ремонту таких закладів. Міжнародні донори виділяються допомогу на суми в сотні мільйонів доларів по всьому світу для ремонтних робіт будівель або забезпечення обладнанням, сподіваючись, що таким чином вони зможуть допомогти вразливим дітям, що перебувають у цих негуманних інституціях. Насправді, фінансова допомога для розвитку фізичної інфраструктури інтернатних закладів може стати перешкодою на шляху до переходу до системи догляду в громаді. Експертна група ЄС застерігає, що «значні кошти для вдосконалення фізичних умов існуючих інтернатних закладів, які часто виділяють у тих випадках, коли виявлена неналежна якість догляду, є також проблемою, оскільки їм не вдається змінити інституційну культуру. Також вони не сприяють закриттю інтернатів в довготерміновій перспективі».⁵¹

Міжнародний досвід та результати глибоких досліджень показали, що навіть у доглянутих та добре укомплектованих інтернатах, діти не отримують постійного догляду, який би їм могли надати батьки, далекі родичі, або навіть прийомні (фостерні) сім'я вдома.⁵² Система опіки в інтернатах, незважаючи на те, якими є їхні умови, може завдати тривалої психологічної та фізичної шкоди – немовля відстає у розвитку на один місяць протягом кожних трьох місяців, проведених в інтернатному закладі.⁵³

У 2013 році DRI задокументувала використання урядом США коштів на будівництво та ремонт двох нових сегрегаційних інтернатних закладів для

людей з інвалідністю у Республіці Грузія.⁵⁴ Комітет Сенату США з бюджету оцінив таке використання коштів як таке, що не відповідає політиці США.⁵⁵

...[іноземна допомога США Грузії] призвела до сегрегації дітей та дорослих з інвалідністю у той час, коли уряд Грузії розпочав реалізацію стратегії деінституціоналізації дітей. Комітет закликає Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) строго дотримуватися Політики щодо інвалідності, яка закликає до інтеграції в громаду та повної участі в суспільстві людей з інвалідністю, та забезпечити належне навчання працівників USAID – Звіт Комітету Сенату США з бюджету, додаток до Закону про іноземні бюджетні асигнування у 2012 році (2012)⁵⁶

DRI задокументувала десятки інших прикладів, коли міжнародні фонди сприяли посиленню сегрегаційних послуг, серед них нещодавні приклади Гаїті, України та Сербії.

Уроки, вивчені на прикладі Грузії та інших країн світу повинні бути використані організаціями міжнародного розвитку для створення моделей та розробки рекомендаційних матеріалів для забезпечення того, щоб міжнародна допомога не поглиблювала сегрегацію дітей та дорослих з інвалідністю, а навпаки сприяла дотриманню їхнього права людини бути повноцінним членом суспільства в громаді.

В. Забезпечення недискримінаційного характеру програм реформ щодо людей з інвалідністю

В процесі розробки програм деінституціоналізації існує велика спокуса, спершу взятися за «простіші» випадки, а проблеми дітей та дорослих з складнішими випадками інвалідності розглянути пізніше. Як показує досвід DRI, дуже рідко дискримінаційні програми реформ повертаються до інтеграції в громаду тих, про кого забули, дуже часто аргументуючи це зменшенням фінансової допомоги або послабленням політичної складової впровадження реформи.

У звіті ЮНІСЕФ «Становище дітей у світі у 2013 році», Дитячий фонд застерігає, що у тих країнах, де було прийняте рішення про закриття інтернатних закладів та влаштування дітей у люблячих сім'ях, про дітей з інвалідністю згадують в останню чергу.

Приміром, Сербія розпочала масштабні реформи у 2001 році. Деїституціоналізація отримала пріоритетний статус. Процес відбувався дуже активно, проте згодом виявилось, що діти без інвалідності покинули інтернатні заклади набагато швидше, ніж діти з інвалідністю. Ця ситуація стала прикладом важливості гарантування того що реформи розробляються та втілюються з урахуванням інтересів усіх без винятку дітей... – звіт ЮНІСЕФ «Становище дітей у світі у 2013 році»⁵⁷

Експертна група ЄС попереджає, що мешканці інтернатних закладів з менш складними випадками інвалідності дуже часто є піклувальниками для тих осіб, які мають важчу інвалідність. Часткова програма деїституціоналізації залишає тих, хто має важчу інвалідність без необхідної підтримки, в результаті чого вони можуть стати жертвами недогляду, жорстокого ставлення та маргіналізації частіше, ніж коли-небудь раніше. Експертна група повідомляє, що «необхідно уникати таких ризиків шляхом повного включення від самого початку людей з важкою інвалідністю та серйозними потребами в процесі деїституціоналізації».⁵⁸

Звіт Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю «Забуті» за 2013 рік показав, що реформи щодо процесів деїституціоналізації в Республіці Грузія в основному не враховували інтереси дітей та дорослих з інвалідністю. Таке виключення стало причиною того, що випадки жорстокого ставлення, недогляду та сегрегації, що загрожують життю, надалі зустрічаються в інтернатах Грузії та інших інтернатних закладах. Звіт DRI засвідчує, що виключення дітей та дорослих з інвалідністю з програм реформ є дискримінаційною та водночас небезпечною практикою.

Грузія стала однією з перших пострадянських країн, яка вирішила повністю відійти від системи державних інтернатів та замінити її фостерним доглядом. Проте діти з інвалідністю продовжують бути маргіналізованими, що загрожує позитивній ізоляції від суспільства. – Коментар в BBC World News щодо звіту DRI «Забуті».⁵⁹

Конкретні приклади Сербії та Грузії стали важливим уроком для інших країн, які почали процес деїституціоналізації: **діти та дорослі з інвалідністю від самого початку повинні бути включеними до процесу реформ. Забезпечення необхідної допомоги, яка дозволить усіх особам проживати в сімейних формах догляду в громаді, є надзвичайно важливим. Це є правильним рішенням, якими важкими б не були випадки інвалідності.**

Висновки

Україна зіштовхнулася з масштабними викликами в контексті захисту прав 82 000 дітей, розміщених в інтернатних закладах, а також прав значно більшої кількості дорослих, які перебувають в інтернатних закладах для дорослих. Згідно з міжнародним законодавством, включно з Конвенцією ООН про права людей з інвалідністю (КПІ), усі діти з інвалідністю мають право проживати в громаді та мати рівні з іншими можливості. Щоб цього досягнути, Україна повинна створити широкий спектр послуг на рівні громади та програм підтримки надання допомоги сім'ях, у яких є діти з інвалідністю, яка би сприяла залишенню дітей в сім'ях. Україна повинна створити низку програм для прийомних сімей та інші додаткові програми допомоги для дітей, які не мають сім'ї, а також гарантувати, доступність інклюзивної освіти в школах. Створення таких послуг допоможе Україні накласти мораторій на подальше розміщення дітей в інтернатних закладах, відповідно до рекомендацій ЮНІСЕФ.

Хоча ЮНІСЕФ рекомендує запровадження мораторію на інституційне розміщення дітей віком від 0-3, DRI рекомендує працювати над відмовою від практики розміщення усіх без винятку дітей та дорослих в інтернатних закладах. Результати досліджень показують, що всі діти мають потребу зростати в сім'ях, а виховання в груповій системі може призвести лише до погіршення інвалідності.

Інформація про міжнародні моделі реформ та кращі практики повної інтеграції у громаду для реалізації ініціативи в Україні є у вільному доступі (див. www.DRIadvocacy.org для пошуку прикладів сусідніх країн). Незважаючи на економічну кризу, є певні негайні кроки, до яких можна вдатися, з метою сприяння інтеграції в громаду, навіть за умови наявних ресурсів. Зрештою, підтримка сімей в громаді є загальнолюдським питанням і є менш затратною, аніж підтримка системи інтернатів та інтернатних закладів в усій країні. Будь-які вкладення коштів, які можна зробити для створення послуг громади, сприятимуть запобіганню нових випадків інвалідностей дітей.

Існують чудові українські моделі, які необхідно поширювати на теренах усієї країни. Ці програми показують, як діти та дорослі з інвалідністю можуть інтегруватися в громаду в українських реаліях.

Міжнародна допомога може відіграти дуже важливу роль у допомозі Україні в період переходу. Період переходу на догляд в громаді може бути

економічно затратним, і зовнішня допомога може допомогти Україні заощадити обмежені ресурси в довготерміновій перспективі шляхом переходу на більш економічно вигідні та гуманніші системи надання послуг.

Міжнародні донори повинні відповідати правовим зобов'язанням підтримувати інтеграцію в громаду, та не сприяти наданню сегрегаційних послуг. Стаття 23 Конвенції ООН про права інвалідів передбачає, що міжнародні донори повинні підтримувати принципи дотримання прав людини, зазначені в Конвенції. Основне положення КПІ, зазначене в Статті 19, передбачає, що люди з інвалідністю повинні бути повноцінними членами суспільства. DRI рекомендує усім міжнародним донорам дотримуватися моделі, запропонованої ЄС, щодо заборони використання іноземної допомоги для будівництва та ремонту інтернатних закладів. Кошти повинні бути залучені для підтримки надання послуг на рівні громади та громадянських ініціатив щодо проведення реформ.

ПРИМІТКИ

¹ TransMonEE UNICEF, *Database 2014*, "TM_2014_EN-1.xlsx" 2014, *Microsoft Excel* file, 6.2.2 *Rate of children in residential care (per 100,000 population aged 0-17), at the end of the year*, <http://transmonee.org/> (last visited Dec. 3, 2014)

² *Id.*

³ Eric Rosenthal and Laurie Ahern, "Segregation of children worldwide: the human rights imperative to end institutionalization," 12 *JOURNAL OF PUBLIC MENTAL HEALTH* 193-2000 (2013).

⁴ Commissioner for Human Rights, Council of Europe, "The Right of People with Disabilities to Live Independently and be Included in the Community," *CommDH/IssuePaper* (2012) 3, 12 March 2012.

⁵ *Id.* at 7.

⁶ *See, e.g.* Disability Rights International, *LEFT BEHIND: THE EXCLUSION OF CHILDREN AND ADULTS WITH DISABILITIES FROM REFORM AND RIGHTS PROTECTION IN THE REPUBLIC OF GEORGIA* (2013); Mental Disability Rights International, *CHILDREN IN RUSSIA'S INSTITUTIONS: FINDINGS AND RECOMMENDATIONS OF A UNICEF SPONSORED FACT-FINDING MISSION TO THE RUSSIAN FEDERATION* (1999); Lumos, *IN OUR LIFETIME: THE ROLE OF DONORS IN ENDING THE INSTITUTIONALIZATION OF CHILDREN* (2014); N Cantwell, J Davidson, S Elsley, I Milligan I, and N Quinn, *MOVING FORWARD: IMPLEMENTING THE 'GUIDELINES FOR THE ALTERNATIVE CARE OF CHILDREN'* (2012); UNICEF, *STATE OF THE WORLD'S CHILDREN 2013: CHILDREN WITH DISABILITIES* (2013).

⁷ Eric Rosenthal and Laurie Ahern, "Segregation and abuse in institutions," *in UNICEF id.* at 46.

⁸ The Commissioner for Human Rights of the Council of Europe has recommended a no new admissions policy for persons of all ages. *See* Commissioner for Human Rights (2012), *supra* note 4, at 5.

⁹ On behalf of UNICEF, DRI developed recommendations for immediate low-cost reform of Russia's orphanages system, including detailed suggestions for community integration that could be taken at a time before new funds were available for reform. *See* MDRI, *CHILDREN IN RUSSIA'S INSTITUTIONS*, *supra* note 6, at 25-27.

¹⁰ UNICEF estimates 82,000 children in residential orphanages in Ukraine as of 2011, *see*: TransMonEE UNICEF, *Database 2014*, "TM_2014_EN-1.xlsx" 2014, *Microsoft Excel* file, 6.2.1 *Total number of children in residential care (in 1,000s), at the end of the year*, <http://transmonee.org/> (last visited Dec. 3, 2014). Some activists estimate as many as 200,000 children in residential institutions, *see*: Heather Sells, *Ukraine's Future Hope Beyond School Walls*, *CBN NEWS WORLD* (Feb. 13, 2010), <http://www.cbn.com/cbnnews/world/2010/February/Ukraines-Future-Hope-Beyond-School-Walls/>. *See also*: MISSION TALK, *OUR HEARTBEAT*, <http://www2.missiontalk.com/about/ourheartbeat/> (last visited Apr. 3, 2014). *See also*: Katya Kosiv, *Explanation of Ukrainian Orphanages*, *KATYAKOSIV.COM* (May, 19, 2008), <http://www.katyakosiv.com/2008/05/19/explanation-of-ukrainian-orphanages/>.

¹¹ Commission Regulation 1304/2013, of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and Repealing Council Regulation 1081/2006/EC O.J. (L 347) 472.

¹² Commission Regulation 1304/2013, of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and Repealing Council Regulation 1081/2006/EC O.J. (L 347) 476.

¹³ *European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe*, at 5,6, COM (2010) 636 final (Nov. 15, 2010), available at <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>.

¹⁴ Eric Rosenthal, *Helping the children in Ukraine*, THE CHICAGO TRIBUNE, (May 8, 2014), http://articles.chicagotribune.com/2014-05-08/opinion/ct-ukraine-disabled-children-perspec-0508-20140508_1_orphanages-new-ukraine-kyiv.

¹⁵ TransMonEE UNICEF, *supra* note 1.

¹⁶ Victor Kotusenko, *Labour Migration from Ukraine and its Ethical Implications*, OIKONOMIA, JOURNAL OF ETHICS AND SOCIAL THOUGHT, 11 (October 2007), http://oikonomia.it/old/pages/2007/2007_Ottobre/pdf/03_studi_kotusenko.pdf.

¹⁷ Офіційна статистика щодо дітей в державних закладах опіки з інвалідністю та без на кінець 2013, згідно Статистичного щорічника за 2013. (Київ 2014 за ред. О.Осауленко, ст. 441-444)

	2011		2012		2013	
	заклади	особи	заклади	особи	заклади	особи
Школи-інтернати (МінОсв)	72	9269	64	7933	47	4722
Дитячі будинки (МінОсв)	107	4332	94	3458	64	2109
Будинки дитини (МінОхЗд)	48	3507	45	3200	46	2793
Дитячі будинки-інтернати (МінСоцПол)	55	6888	55	6799	53	6453
Притулки	87	11107	66	7298	42	3472
Соціально-реабілітаційні центри						9070
Всього в закладах	369	35103	324	28688	252	28 619
Малі групові будинки (ДБСТ)						5890
Прийомні сім'ї						7579
ВСЬОГО вкл. з ДБСТ, фостерними сім'ями та центрами тимчасового перебування						42088

¹⁸ The World Bank, Data – Populations Total, <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL/countries/UA?page=2&display=default>, (Last visited Dec. 3, 2014).

¹⁹ TransMonEE UNICEF, *supra* note 1 and 10.

²⁰ Kevin Browne, *The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care*, SAVE THE CHILDREN UK, 2 (2009), http://www.crin.org/docs/The_Risk_of_Harm.pdf. See also Corinna Csáky, *Keeping Children Out of Harmful Institutions: Why We Should Be Investing in Family-Based Care*, SAVE THE CHILDREN UK, 5 (2009), http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/Keeping_Children_Out_of_Harmful_Institutions_Final_20.11.09_1.pdf

²¹ UNICEF, Institute of Demography and Social Studies at the National Academy of Sciences Ukraine, and Ukrainian Center for Social Justice, *БІДНІСТЬ ТА НЕРІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ [Poverty and Unequal Opportunities: Children in Ukraine]*, (2009), available at http://www.unicef.org/ukraine/2_Bidnist_i_nerivni_mozlyvosti_NEWDESIGN.indd.pdf.

²² У підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ перебувають притулки тимчасового перебування та соціально-реабілітаційні центри у яких діти перебувають до 90 днів (притулки) чи 9 місяців (центри) через проблеми зі здоров'ям, інвалідність, проблеми з алкоголем чи наркотиками, смерть батьків, чи пережите насильство. Станом на 2013 рік у таких тимчасових закладах отримували послуги 12 542 дитини.

²³ До складу медико-психолого-педагогічної комісії входять педагоги, фахівці з розвитку дитини, поведінкові психологи, психіатри та неврологи

²⁴ Інтерв'ю з батьками дітей з інвалідністю в Києві (липень 2014).

²⁵ Інтерв'ю з директором Вільшанського дитячого будинку-інтернату, Вільшани, Україна (вересень 2013).

²⁶ Державний комітет статистики України, Статистичний щорічник 2013, (опублікований у 2014) (ст. 441-444).

²⁷ Інтерв'ю з директором Новобілицького психоневрологічного інтернату, Київ, Україна (травень 2012).

²⁸ Interview, *supra* note 24.

²⁹ Інтерв'ю з заступником директора Служби у справах дітей Львівської обл., Україна (вересень 2013).

³⁰ Interview, *supra* note 24; see also Coalition for Persons with Intellectual Disabilities, Implementation in Ukraine of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Shadow Report to the United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 8-9 (May 2012), available at http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2FDocuments%2FHRBodies%2FCRPD%2FFuture%2FGroupNGOs_Ukr

[aine_CRPDFuture.doc&ei=M5SAVOGsMcKtyATDvoHYBA&usg=AFQjCNEvxElpdYSB9AWVGbZW0W3GwQaG4g&bvm=bv.80642063,d.aWw&cad=rja.](http://www.unicef.org/sowc2013/files/SWCR2013_ENG_Lo_res_24_Apr_2013.pdf)

³¹ Coalition for Persons with Intellectual Disabilities, *supra* note 30.

³² Інтерв'ю з директором Мирогощанського дитячого будинку-інтернату, Мирогоща, Україна (травень 2013).

³³ Інтерв'ю з директором Білоцерківського дитячого будинку-інтернату, Біла Церква, Україна (липень 2014).

³⁴ Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам». No. 2109-III, Ст. 13, режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>; див. також Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, Ст. 48, режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/page4>.

³⁵ European Union Directorate-General for Employment, Social Affairs, and Equal Opportunities, *Report of the Ad Hoc Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care*, at 15 (Dec. 8, 2009), available at <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FBlobServlet%3FdocId%3D3992%26langId%3Den&ei=IZmAVNjZFlqQyQTZ4YLoAg&usg=AFQjCNEts9jMx0tut8-FAVZVwRfQnnRB6Q&bvm=bv.80642063,d.aWw&cad=rja>.

³⁶ Eric Rosenthal & Laurie Ahern, *Segregation of children worldwide: the human rights imperative to end institutionalization*, 12 J. PUBLIC MENTAL HEALTH, 193, 195 (2013). See also U.N. Secretary-General, *In care and justice systems, Study: Violence against children*, 2006, (Feb. 5, 2014, 2:58 PM), available at <http://www.unicef.org/violencestudy/incare.html>. See also, Corinna Csaky, *Keeping Children Out of Harmful Institutions: Why we should be investing in family-based care vii (Save the Children, 2009)*, available at http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/Keeping_Children_Out_of_Harmful_Institutions_Final_20.11.09_1.pdf

³⁷ Eric Rosenthal and Laurie Ahern, *supra* note 36, at 193-200.

³⁸ Laurie Ahern, *Orphanages Are No Place for Children*, THE WASHINGTON POST OPINIONS, Aug. 9, 2013, available at http://www.washingtonpost.com/opinions/orphanages-are-no-place-for-children/2013/08/09/6d502fb0-fadd-11e2-a369-d1954abcb7e3_story.html.

³⁹ UNICEF, *The State of the World's Children 2013, Children with Disabilities*, 80 (2013), available at http://www.unicef.org/sowc2013/files/SWCR2013_ENG_Lo_res_24_Apr_2013.pdf. A summary of the worldwide human rights concerns facing children in institutions is included in the UNICEF report in Eric Rosenthal and Laurie Ahern, "Segregation and abuse in institutions" at 46.

⁴⁰ Guidelines for the Alternative Care of Children, G.A. Res. 64/142, ¶ 23, U.N. Doc. A/RES/64/142 (Feb. 24, 2010).

⁴¹ Convention on the Rights of Persons with Disabilities, G.A. Res. 60/106, UN GAOR 61st Sess., U.N. Doc. A/Res/61/106, entered into force May 3, 2008 (Dec. 13, 2006) [hereinafter CRPD], The CRPD text, related UN resolutions, and an updated list of signatories and States Parties is posted on the United Nations Enable website at <http://www.un.org/disabilities/> (last visited Feb. 7, 2014).

⁴² Emily Delap & Chris Saunders, *Enabling Reform: Why supporting children with disabilities must be at the heart of successful child care reform*, BETTER CARE NETWORK, (2012) available at http://www.crin.org/docs/Enabling%20Reform_March2012.pdf. See also Family Matters: A Study of institutional childcare in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union, EVERYCHILD, 5 (2005), available at http://p-ced.com/reference/Family_Matters_summary.pdf.

⁴³ Commission Regulation 1304/2013, of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and Repealing Council Regulation 1081/2006/EC O.J. (L 347) 476.

⁴⁴ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (OHCHR), *The Rights of Vulnerable Children Under the Age of Three: Ending Their Placement in Institutional Care*, 16-20 (2011), available at http://www.europe.ohchr.org/Documents/Publications/Children_under_3_webversion.pdf.

⁴⁵ Ashley Eure, *Getting to Zero: Rwanda Orphan Sponsorship*, SADDLEBACK CHURCH ORPHAN CARE, <http://orphancareinitiative.com/blogs/main/getting-to-zero-rwanda-orphan-sponsorship/> (last visited Dec. 12, 2013). See also, Jim Luce, *Orphans International Movement to Help Kids Around the World- Including Haiti*, HUFFINGTON POST, (Jan. 15, 2010 02:54 PM), http://www.huffingtonpost.com/jim-luce/orphans-international-mov_b_425120.html (last visited Dec 4., 2014)

⁴⁶ John Williamson & Aaron Greenberg, *Families, Not Orphanages*, BETTER CARE NETWORK, 6-7 (2010), available at <http://www.crin.org/docs/Families%20Not%20Orphanages.pdf>.

⁴⁷ Corinna Csáky, *supra* note 36 at 2.

⁴⁸ CRPD, *supra* note 41, art. 19.

⁴⁹ CRPD, *supra* note 41, art. 32.

⁵⁰ *Thank You For Your Interest in Becoming a Founding Sponsor*, AFGHAN CHILD EDUCATION AND CARE ORGANIZATION (AFCECO), https://www.charityhelp.org/afceco/donation/founding_sponsor. See also, *Sponsorships*, DISPLACED ORPHANS INTERNATIONAL, <http://www.displacedorphans.com/make-a-donation.html> (last visited Dec. 12, 2013).

⁵¹ European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities of the Ad Hoc Expert Group Report, on the Transition from Institutional to Community-Based Care (2009), at 6.

⁵² Kevin Browne et al., *A European Survey of the Number and Characteristics of Children Less than Three Years Old in Residential Care at Risk of Harm* (2005). See also, Corinna Csáky, *supra* note 36, at 19.

⁵³ UNICEF and OHCHR, *End Placing Children Under Three Years in Institutions: A Call to Action* (2011), available at http://www.unicef.org/ceecis/media_17370.html.

⁵⁴ Eric Mathews et al., *Left Behind: The Exclusion of Children and Adults with Disabilities from Reform and Rights Protection in the Republic of Georgia*, DISABILITY RIGHTS INTERNATIONAL, 35 (2013), available at <http://www.disabilityrightsintl.org/wordpress/wp-content/uploads/Left-Behind-final-report1.pdf>.

⁵⁵ United States Department of State, Foreign Operations, and Related Programs Appropriations Bill 2013, S. 3241, 112th Cong. (2nd Sess. 2013) (Committee on Appropriations submitted the Report to accompany S. 3241), available at <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CRPT-112srpt172/pdf/CRPT-112srpt172.pdf>.

⁵⁶ United States Department of State, Foreign Operations, and Related Programs Appropriations Bill 2013, S. 3241, 112th Cong. (2nd Sess. 2013) (Committee on Appropriates submitted the Report to accompany S. 3241), available at <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CRPT-112srpt172/pdf/CRPT-112srpt172.pdf>.

⁵⁷ UNICEF, *The State of the World's Children 2013*, *supra* note 39, at 43.

⁵⁸ European Union Directorate-General for Employment, Social Affairs, and Equal Opportunities, *Report of the Ad Hoc Expert Group on the Transition from Institutional to Community-based Care*, at 16 (Dec. 8, 2009), available at <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FBlobServlet%3FdocId%3D3992%26langId%3Den&ei=IZmAVNjZFlqQyQTZ4YLoAg&usg=AFQjCNEts9jMx0tut8-FAVZVwRfQnnRB6Q&bvm=bv.80642063,d.aWw&cad=rja>.

⁵⁹ Rayhan Demytrie, *Georgia's Disabled 'Locked in a Box'*, BBC NEWS, TBILISI (Jan. 7, 2014), <http://www.bbc.com/news/world-europe-25575094>.

ДОДАТКИ

Лист Національної Ради з питань осіб з інвалідністю (NCD) до Міністра оборони пана Гейгеля щодо гуманітарної та економічної ситуації в Україні

23 травня 2014 року

Чаку Гейгелю
Міністру оборони
1400 Міністерство оборони США, Пентагон
Вашингтон 20301-1400

Шановний пане Міністре!

У зв'язку з можливістю надання гуманітарної та економічної допомоги США Україні у ці дні нагальної потреби Національна Рада з питань осіб з інвалідністю (NCD) просить взяти до уваги той факт, що така допомога повинна надаватися з урахуванням інтересів дітей з інвалідністю, які перебувають в інтернатних закладах. Щонайменше 85 000 дітей, серед яких багато дітей з інвалідністю, є відрізаними від суспільства в українських інтернатах та інтернатних закладах для осіб з інвалідністю. Це питання є дуже важливим в контексті дотримання прав людини та потребує особливої уваги США.

Ми усвідомлюємо, що допомога США Україні в час кризи повинна забезпечувати головні потреби країни. В часи політичної нестабільності звертаємо вашу увагу на те, що люди з інвалідністю є в окремій групі ризику. Без належної уваги до проблем людей з інвалідністю, така бажана допомога випадково може стати причиною посилення практики соціальної ізоляції.

У звіті NCD **«Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з інвалідністю: вивчення ситуації щодо доступності іноземних закладів та програм фінансованих Сполученими Штатами»** за 2013 рік згадується, що фінансова допомога від Міністерства оборони (DoD) йшла на будівництво, ремонтні роботи та відбудову ізольованих інтернатів та інших закладів для осіб з інвалідністю в пост-конфліктних країнах. [1] У звіті Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю (DRI) **«Забуті: виключення дітей та дорослих з інвалідністю з процедури реформування та захисту дітей у Республіці Грузія»** за 2013 рік також згадується, що DoD профінансувало два довготривалі будівельні проекти закладів для осіб з інвалідністю в той час, коли уряд Грузії взяв зобов'язання перейти від інституційної моделі опіки до соціальної. [2] NCD закликає DoD у майбутньому застосовувати більш інклюзивний підхід – уникати відбудови ізольованих закладів, які не дають можливості особам з інвалідністю брати активну участь у житті суспільства.

Сполучені Штати мають великий досвід та зобов'язання щодо інтеграції людей з інвалідністю в соціум в контексті загальної стратегії та законодавства про громадянські права. Як йдеться у звіті NCD **«Деінституціалізація: незакінчена справа»** за 2012 рік, законодавство США,

включно з Законом про захист прав громадян з інвалідністю (ADA, 1990) та рішенням Верховного Суду у справі *Olmstead v. L.C.* (1999), передбачає, що життя в соціумі має бути радше правилом, а не винятком. [3] NCD рекомендує DoD застосовувати принципи дотримання прав осіб з інвалідністю щодо їхнього включення в соціум, які є основоположними для законодавства та практики США, в процесі реалізації будь-яких програм, що мають наслідки для осіб з інвалідністю в Україні.

Ми закликаємо DoD дотримуватися політики, яка б забезпечувала недискримінаційний характер програм гуманітарної допомоги щодо людей з інвалідністю, а також недопущення використання фінансової допомоги для вкорінення практики ізоляції через підтримку або відбудовування інтернатів чи будь-яких інших закладів для людей з інвалідністю. У звіті NCD **«Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з інвалідністю: вивчення ситуації щодо доступності іноземних закладів та програм фінансованих Сполученими Штатами»** за 2013 DoD рекомендується «схвалити стратегію, яка визнаватиме потребу покласти край наданню преференцій певним інституціям та будь-яким іншим формам соціальної ізоляції чи виключення, а також створити раціональні та доступні можливості отримання послуг в суспільстві в довготривалій перспективі». [4] NCD наголошує на важливості такої політики та закликає DoD забезпечити надання Україні допомоги, яка відображала б усі цінності інклюзивних практик, рівності та доступності, якими ми так пишаємося у США.

«Рекомендації для деінституціалізації», розроблені NCD у 2012 році, містять інформацію, стратегії, поточні оцінки ситуацій та практичний аналіз прикладів, які можуть посприяти закриттю інтернатних закладів та створенню соціальних закладів для адаптації в громаді. [5] Окрім того, DRI має чудовий міжнародний досвід у подоланні проблеми соціальної ізоляції дітей з інвалідністю. [6] Ми сподіваємося, що ці пропозиції будуть корисними для вас в контексті планування допомоги DoD Україні та по всьому світу.

З повагою,

Джеф Росен,
Голова NCD

[1] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з інвалідністю: вивчення ситуації щодо доступності іноземних закладів та програм фінансованих Сполученими Штатами*, 139-143 (2013) <http://www.ncd.gov/publications/2013/032013/>.

[2] Міжнародна організація захисту прав людей з інвалідністю, *Забуті: виключення дітей та дорослих з інвалідністю з процедури реформування та захисту дітей у Республіці Грузія*, 15-18 (2013) <http://www.disabilityrightsintl.org/wordpress/wp-content/uploads/Left-Behind-final-report.pdf>.

[3] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Деінституціалізація: незакінчена справа (Додаткова стаття до Рекомендації для стратегії)*, 15-16(23 жовтня, 2012) <http://www.ncd.gov/publications/2012/Sept192012/>.

[4] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з осіб з інвалідністю*, 143.

[5] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Рекомендації для деінституціалізації* (2012) <http://www.ncd.gov/publications/2012/DIToolkit/>.

[6] Ерік Розенталь та Ерік Метьюз, Меморандум Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю для США та інших донорів України "Нагальна необхідність вирішення гуманітарних питань 85 000 дітей в українських інтернатних закладах", 8 квітня, 2014 <http://www.disabilityrightsintl.org/?p=2075>.

Лист Національної Ради з питань осіб з інвалідністю (NCD) до Голови Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) пана Шаха щодо гуманітарної та економічної допомоги Україні

23 травня 2014 року

Доктору Радживу Шаху
Голові
Агентства США з міжнародного розвитку
1300 Пенсильванія-авеню, північний захід
Вашингтон 20004

Шановний пане Голово!

У зв'язку з можливістю надання гуманітарної та економічної допомоги США Україні у ці дні нагальної потреби Національна Рада з питань осіб з інвалідністю (NCD) просить взяти до уваги той факт, що така допомога повинна надаватися з урахуванням інтересів дітей з інвалідністю, які перебувають у інтернатних закладах. Щонайменше 85 000 дітей, серед яких багато дітей з інвалідністю, є відрізаними від суспільства в українських інтернатах та інтернатних закладах для людей з інвалідністю. В контексті дотримання прав людини це є серйозною проблемою великого масштабу, яка потребує особливої уваги.

Допомога Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), безсумнівно сприятиме зусиллям українського народу, спрямованим на покращення ситуації з дотримання прав людини і демократичних цінностей. Зараз перед Україною відкривається чудова можливість допомогти дітям, які виховуються в інтернатах та інтернатних закладах для людей з інвалідністю. Ми повинні скористатися цією можливістю для того, щоб повторити масштабний успіх США в галузі реформування прав людей з інвалідністю. В першу чергу це стосується дітей, яким необхідно допомогти залишитися в сім'ях та бути повноцінними членами суспільства. Діти з інвалідністю, які і всі інші діти, повинні рости у сім'ях та бути інтегрованими в соціум.

Сполучені Штати мають великий досвід та зобов'язання щодо інтеграції людей з інвалідністю в соціум в контексті загальної стратегії та законодавства про громадянські права. Як йдеться у звіті NCD «**Деінституціалізація: незакінчена справа**» за 2012 рік, законодавство США, включно з Законом про захист прав громадян з інвалідністю (ADA, 1990) та рішенням Верховного Суду у справі *Olmstead v. L.C.* (1999), передбачає, що життя в соціумі має бути радше правилом, а не винятком. [1] NCD рекомендує USAID застосовувати принципи дотримання прав осіб з інвалідністю щодо їхнього включення в соціум, які є основоположними для законодавства та практики США, в процесі реалізації будь-яких програм, що мають наслідки для осіб з інвалідністю в Україні.

Згідно з звітом NCD «**Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з інвалідністю: вивчення ситуації щодо доступності іноземних закладів та програм фінансованих Сполученими Штатами**» за 2013 USAID рекомендується переглянути «Стратегію щодо осіб з особливими потребами (2004)», оскільки вона «втратила свою актуальність та не показує, яким чином програми USAID можуть бути інклюзивними в рамках усіх сфер своєї діяльності».

[2] NCD наголошує на необхідності такого перегляду. Необхідним є чітке формулювання думки, що фінансування США не має використовуватися як допомога для інтернатів та інтернатних закладів для людей з інвалідністю.

У звіті Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю (DRI) «**Забуті: виключення дітей та дорослих з інвалідністю з процедури реформування та захисту дітей у Республіці Грузія**» за 2013 рік йдеться про те, що хоча USAID відіграло важливу роль у закритті інтернатів у Грузії та допомогло дітям повернутися у сім'ї та соціум, життєво важливі реформи не враховували інтереси осіб з інвалідністю, які перебували в інтернатних закладах [3]. DRI також повідомляє, що у деяких випадках фінансова допомога USAID використовувалася для здійснення капітальних та відновних ремонтних робіт у ізольованих інституціях для осіб з інвалідністю [4]. NCD закликає USAID у майбутньому використовувати більш інклюзивний підхід, який відповідає внутрішньому законодавству США щодо принципів недопущення дискримінації та забезпечення життя в соціумі.

NCD також закликає USAID забезпечувати надання допомоги в Україні, яка відображала б усі цінності інклюзивних практик, рівності та доступності, якими ми так пишаємося у США. «**Рекомендації для деінституціалізації**», розроблені NCD у 2012 році, містять інформацію, стратегії, поточні оцінки ситуацій та практичний аналіз прикладів, які можуть посприяти закриттю інтернатних закладів та створенню соціальних закладів для адаптації в соціумі. [5] Окрім того, DRI має чудовий міжнародний досвід у подоланні проблеми соціальної ізоляції дітей. [6] Ми сподіваємося, що ці пропозиції будуть корисними для вас в контексті планування допомоги USAID Україні.

З повагою,

Джеф Росен,
Голова NCD

[1] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Деінституціалізація: незакінчена справа (Додаткова стаття до Рекомендації для стратегії)*, 15-16 (23 жовтня, 2012) <http://www.ncd.gov/publications/2012/Sept192012/>.

[2] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Реалізація інклюзивного підходу у роботі з людьми з інвалідністю: вивчення ситуації щодо доступності іноземних закладів та програм фінансованих Сполученими Штатами*, 147 (2013) <http://www.ncd.gov/publications/2013/032013/>.

[3] Міжнародна організація захисту прав людей з інвалідністю, *Забуті: виключення дітей та дорослих з інвалідністю з процедури реформування та захисту дітей у Республіці Грузія* (2013) <http://www.disabilityrightsintl.org/wordpress/wp-content/uploads/Left-Behind-final-report.pdf>.

[4] Там само ст. 15-17.

[5] Національна Рада з питань осіб з інвалідністю, *Рекомендації для деінституціалізації* (2012) <http://www.ncd.gov/publications/2012/DIToolkit/>.

[6] Ерік Розенталь та Ерік Метьюз, Меморандум Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю для США та інших донорів України "Нагальна необхідність вирішення гуманітарних питань 85 000 дітей в українських інтернатних закладах", 8 квітня, 2014 <http://www.disabilityrightsintl.org/?p=2075>.

Chicago Tribune

PERSPECTIVE

Допомога дітям в Україні

8 травня 2014 року | Ерік Розенталь

Світлина: Ерік Метьюз, Міжнародна організація захисту прав людей з інвалідністю

Поблизу невеликого українського містечка Дрогобич, на відкритій місцевості в лісі, знаходиться старий будинок магната, який переробили на інтернат для 75 дівчаток. Це один з сотень українських притулків, у яких перебувають щонайменше 85 000 відірваних від суспільства дітей. Під час свого минулорічного візиту я став свідком сцени, яка вже стала класичною в Україні – прощання матері з дитиною. Коли восьмирічна дівчинка заливаючись слізьми, не відпускала свою матір, жінка, мабуть, пояснювала собі цю ситуацію так: «Лікарі сказали мені, що їй тут буде краще. Я взяла б її до себе, якщо мала б таку можливість. Але вона не може ходити до школи, а я не можу дозволити собі залишатися вдома, щоб про неї піклуватися».

В буремні дні, одразу після того, як протести на київському Майдані принесли зміни в українській владі, велика кількість українців почали проводити зустрічі, на яких обговорювали розбудову нової України. Захисники прав людей з інвалідністю та захисники прав дітей зайняли чітку позицію – необхідно залишити в минулому радянські інтернати та інтернатні заклади для людей з інвалідністю.

У той час коли світові сили борються за контроль та вплив в Україні, чи отримають коли-небудь ці діти шанс вирости за межами інтернату? Їхнє життя є дуже невизначеним – особливо у світлі того, що економіка України потерпає від боргів та нестабільності. Майбутнє українських дітей залежить як від міжнародних донорів і соціальних служб, так і від посадовців в Києві та Москві.

Нещодавні події в цьому регіоні показують, чого можна чекати в майбутньому. Після війни між

Республікою Грузія та Росією у 2008 році, США виділили Грузії пакет фінансової допомоги на суму 1 млрд дол. Працівники міжнародних гуманітарних організацій виступили з ініціативою закриття інтернатів радянського зразка та створення дитячих соціальних будинків. Проте питання дітей з інвалідністю поза увагою. За сприяння Інженерного командування сухопутних військ США були відремонтовані будівлі закладів для молоді з інвалідністю, яка вже не може перебувати в інтернаті за віком, де вони найімовірніше проведуть решту свого життя. Фінансова підтримка американського уряду використовується для будівництва, капітальних та відновних ремонтних робіт в інтернатах та інтернатних закладах для людей з інвалідністю у десятках країн світу. Прикладом такої практики є надання підтримки урядом США більш ніж 100 інтернатів після землетрусу на острові Гаїті

Часто надання допомоги інтернатам розглядають як найблагодійніший вияв добродійництва – адже це допомога найвразливішій категорії дітей, які опинилися в найскладніших життєвих обставинах. У той час коли економічна ситуація в Україні лише погіршується, все більше сімей будуть змушені віддавати своїх дітей в інтернати. Але чому б не надати допомогу США для того, щоб батьки залишили дітей у сім'ях? Чому б не підтримати практику всиновлення та створення прийомних сімей для тих небагатьох дітей, у яких насправді немає батьків? Адже вся справа в тому, що підтримка інтернатів гальмує проведення реформи, що в результаті може призвести до ще глибшого вкорінення системи окремих соціальних служб. Табличка на стіні інтернату, на якій зазначено, що це «дар від громадян США» нашою думкою, що перебування в такому закладі є не таким вже й поганим.

Ситуація в Україні є частиною велетенської за своїми масштабами людської трагедії, яка випала на долю 10 мільйонів дітей, які перебувають в інтернатах по всьому світу. За підрахунками від 90 до 95 % дітей, які перебувають в інтернатах по всьому світу, мають одного з батьків. Основною причиною, чому дітей віддають в інтернатні заклади, є крайня бідність або інвалідність дитини. Більшість нещасних матерів та батьків зробили би все, що в їхніх силах, аби залишитися з дітьми, якщо б їм надали мінімальну допомогу.

Поширеною є думка, що всі діти повинні зростати у сім'ях. За кожні три місяці, проведені дитиною в притулку, діти у вразливішому віці, можуть відставати на місяць в розумовому розвитку. Результати досліджень показують, що виховання дітей в групах має негативні наслідки для психологічного розвитку дитини. Діти вчаться формувати емоційну прив'язаність в ранньому віці, і вони втрачають цю здатність, якщо не перебуватимуть в сталому оточенні людей, які можуть дати їм любов та приділити увагу. Наша організація зафіксувала жахливі випадки знущань над дітьми, яких замикали вдома та про яких забували – це були діти, яких прив'язували до ліжок, не надавали медичну допомогу, а також ті, хто потерпали від сексуального насильства.

Ці 85 000 дітей, що перебувають в зuboжілих українських інтернатних закладах, потребують невідкладної допомоги та отримання можливостей виховуватися в сім'ї та зростати в соціумі. Закликаю не формувати соціальну політику України чи будь-яких інших країн, що розвиваються, шляхом реалізації недостатньо продуманих антикризових заходів.

Перш за все, Конгрес має вимагати, аби міжнародна фінансова допомога від уряду США не сприяла ізоляції дітей через відбудовування інтернатів, як в Україні, так і будь-де інде.

Турбота про дітей, в той час коли Росія почала нарощувати військову силу на українському кордоні, може видатися безглуздою ідеєю. Проте саме зараз є той момент, коли ми просто зобов'язані над цим замислитись.

Ерік Розенталь, виконавчий директор Міжнародної організації захисту прав людей з інвалідністю (Disability Rights International)